

Handläggare
Rebecca Hedenstedt
Telefon: 08-50825413

Till
Socialnämnden
2023-01-23

Remiss av Promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden, (S2023/03181)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2023/1369

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av *Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181)*.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat promemorian *Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181)* för besvarande.

Promemorian innebär ett antal förslag som komplettering till betänkandet *En hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)*. Lagändringarna föreslås träda i kraft samtidigt som betänkandet om en ny socialtjänstlag träder i kraft. Förslagen i promemorian handlar om att socialnämnden ska få kompletterande bestämmelser om att arbeta brottsförebyggande. Bestämmelserna ska vara av ramlagskaraktär och utan åldersgräns. En särskild bestämmelse föreslås att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet bland barn och unga. För att de brottsförebyggande insatserna ska vara ändamålsenliga och i enlighet med bästa tillgängliga kunskap föreslås i promemorian att kunskapsbaserade, manualbaserade metoder behöver användas i större utsträckning. Förtydligandet av socialtjänstens brottsförebyggande ansvar innebär ingen inskränkning av sådant ansvar som åligger andra huvudmän.

Förvaltningen ser behov av att arbeta med mer ändamålsenliga insatser behövs och att i större utsträckning använda kunskapsbaserade, manualbaserade metoder och standardiserade bedömningsmetoder i det brottsförebyggande arbetet.

Socialtjänstlagen innebär att kommunen har det yttersta ansvaret att alla individer får det stöd de behöver, oavsett om det är annan huvudmans ansvar. Med ansvar för en ny målgrupp med kriminalitet som huvudproblematik finns risk för både en gränsdragningsproblematik och ökade arbetsuppgifter och kostnader för socialtjänsten. Den nya målgruppen kommer även innebära att socialtjänsten utifrån sitt arbetsmiljöansvar, behöver se över säkerhetsperspektivet på arbetsplatserna. I promemorian har det inte framkommit att den här aspekten är utredd, vilket förvaltningen ser som problematiskt då Kriminalvården inklusive frivården och Polisen har helt andra säkerhetsarrangemang kring sin verksamhet.

Förvaltningen anser att de förslag som rör det brottsförebyggande arbetet avseende barn och unga är ett tydliggörande av det ansvar som socialtjänsten redan har idag. De förslag som rör vuxna personer med kriminalitet som huvudproblematik ger socialtjänsten ett nytt ansvar och uppdrag som inte är tillräckligt utrett för att införas som föreslås.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat promemorian *Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181)* för besvarande. Socialnämnden har beviljats anstånd på yttrandet som skall lämnas senast 2023-01-23. Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd och Järva stadsdelsnämnd.

Ärendet

I promemorian föreslås att socialnämnden genom kompletterande bestämmelser ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet. Brottslighet är ett allvarligt samhällsproblem som socialtjänsten behöver möta. Socialtjänstens brottsförebyggande arbete behöver därför tydliggöras i socialtjänstlagen.

Bestämmelserna om socialtjänstens brottsförebyggande ansvar ska vara av ramlagskaraktär och utan åldersgräns. Vidare föreslås en särskild bestämmelse att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet bland barn och unga.

Normbrytande beteende och kriminalitet hos barn och unga behöver upptäckas tidigare och prioriteras ytterligare. Brottsförebyggande insatser som kan bli aktuella ska vara ändamålsenliga och i enlighet med bästa tillgängliga kunskap. Kunskapsbaserade, manualbaserade metoder behöver användas i större utsträckning. Förtydligandet av socialtjänstens brottsförebyggande ansvar innebär ingen inskränkning av ansvaret som åligger andra huvudmän.

Brottsförebyggande ansvar

Samhällsutvecklingen med unga som rekryteras till kriminella nätverk och brottslighet utgör ett stort samhällsproblem. Socialtjänsten har redan ett förebyggande ansvar och genomför olika åtgärder för att tidigt identifiera risker och sociala problem samt erbjuder stöd och hjälp för att främja och stärka skyddande faktorer. Förebyggande aktiviteter inkluderar exempelvis familjecentraler, stöd i föräldraskapet och andra insatser som ska förebyggasociala problem. Trots att samma bakgrundsfaktorer är kopplade till olika samhällsproblem, betonas i promemorian att det finns en risk för att ett övergripande preventivt arbete kan minska fokus på allvarigare problem såsom potentiell kriminalitet. Det generella preventiva arbetet bör därför kompletteras med ett tydligt brottsförebyggande fokus där särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används.

Socialtjänsten får genom en ny paragraf i socialtjänstlagen ett utpekad ansvar att arbeta med personer, oavsett ålder, som har kriminalitet som huvudproblematik. Ansvaret har tidigare legat på andra huvudmän såsom Polisen och Kriminalvården (inklusive frivården). Det är ett tydliggörande men det uttalas inte mer preciserat vad som ska ingå i socialtjänstens uppdrag för den nya målgruppen. I promemorian framgår att ett brottsförebyggande ansvar för socialtjänsten inte innebär inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

Särskilt ansvar för barn och unga

Socialnämndens övergripande ansvar för barn och unga regleras redan i dagens lagstiftning liksom att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel bland barn och unga. Ansvaret för att förebygga och motverka missbruk är reglerat i socialtjänstlagen genom dels en generell bestämmelse och dels genom en specifik bestämmelse för barn och unga. I promemorian betonas att socialnämndens brottsförebyggande arbete gällande barn och unga behöver bli mer ändamålsenligt och prioriteras utifrån nuvarande samhällsutveckling där kriminella nätverk rekryterat allt yngre barn. Socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör regleras på motsvarande sätt. Därför föreslås bestämmelser som tydliggör ansvaret att arbeta brottsförebyggande samt att socialnämnden specifikt ska arbeta aktivt för att förebygga och motverka kriminalitet bland barn och unga.

Kunskapsbaserat arbete

Socialtjänsten ska arbeta i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet för att det brottsförebyggande arbetet ska bli effektivt. I promemorian föreslås att socialtjänsten bör använda mer

ändamålsenliga insatser och i större utsträckning använda kunskapsbaserade, manualbaserade metoder och standardiserade bedömningsmetoder.

Jämställdhetsanalys

I promemorian redogörs för att det finns ojämlikheter i stöd bland barn och unga med normbrytande beteende och kriminalitet, där vissa grupper får mindre stöd på grund av begränsad tillgång till lämpliga insatser. Studier visar att pojkar med utländsk bakgrund beviljas insatser i lägre utsträckning, vilket av socialtjänsten förklarats med att det saknas samtycke till insats. Åldersgränsen för öppna insatser inom socialtjänsten utan vårdnadshavares godkännande har av den anledningen nyligen sänkts från 15 till 12 år. Det finns även indikationer på att flickor inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad när det gäller kriminalitet då deras kriminalitet inte märks i samma utsträckning som pojkars. Promemorian understryker behovet av att tillgodose individuella behov oavsett geografisk plats och utan påverkan av faktorer som ålder, kön och kulturell bakgrund.

Insatser för att förhindra att barn och unga ska dras in i kriminalitet kan antas ha större direkt påverkan på pojkar och unga män. Gärningspersonen i 86 till 98 procent av brottstyperna misshandel, hot, rån och sexualbrott är en man. I arbetet med våldspreventiva metoder är det viktigt att använda sig av ett jämställdhetsperspektiv då både flickor och pojkar och kvinnor och män måste förhålla sig till normer för män, maskulinitet och våld.

Kunskap om hur kriminalitet bland flickor och kvinnor ser ut och ett brottsförebyggande arbete där insatser som ges utgår från de faktiska behov som finns hos individer och grupper ökar möjligheten för en ökad likvärdighet i tillgång till stöd och insatser mellan könen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för strategi och utveckling. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 17 januari 2024. Funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 18 januari 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig positiv till att förslagen i promemorian knyter an till och blir ett viktigt komplement till lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Vidare anser förvaltningen att det är lämpligt att förslagen kopplas samman med och föreslås träda i kraft samtidigt som övriga förslagen gällande ny socialtjänstlag då det skapar incitament att arbeta med frågorna på ett tydligt och preventivt plan. Genom att tydliggöra socialtjänstens ansvar att arbeta brottsförebyggande i förhållande till det mer breda

förebyggande arbetet, som spänner över flera områden, ges socialtjänsten en tydligare riktning. Det kan skapa förutsättningar för socialtjänsten att på ett mer effektivt sätt bidra till det brottsförebyggande arbetet.

Enligt promemorian bör fokus vara på den sociala brottspreventionen, vilken syftar till att minska individens risk och benägenhet att begå brott och återfalla i brott snarare än situationell prevention, vilken avser att förändra en plats eller situation där brott kan begås. Förvaltningen delar delvis denna bild men vill betona vikten av att detta bör ske parallellt, då dessa olika delar påverkar varandra.

Förvaltningen anser att det är positivt att förebyggande arbete och arbete för att motverka kriminalitet föreslås skrivas ut specifikt för målgruppen barn och unga. Det utgör idag en viktig del i socialtjänstens arbete i Stockholm och harmoniserar med stadens strategi för att förhindra att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.¹ Det finns redan idag reglerat hur socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga att barn och unga exempelvis hamnar i missbruk eller vistas i skadliga miljöer och det är lämpligt att ansvaret för att motverka kriminalitet regleras på motsvarande sätt.

Ett tydliggörande av det brottsförebyggande ansvaret kan tänkas skapa incitament för att manualbaserade, kunskapsbaserade insatser på detta område används i större utsträckning. Förvaltningen välkomnar att det i promemorian föreslås att socialtjänsten ska använda mer ändamålsenliga insatser och i större utsträckning använda kunskapsbaserade, manualbaserade metoder och standardiserade bedömningsmetoder i det brottsförebyggande arbetet. Dock behövs ett nationellt stöd för att relevanta myndigheter ska kunna ta fram rekommenderade insatser som har evidens. Därtill finns ett behov av nationellt stöd för att införa och korrelera eventuella insatser från andra länder till Sverige och en svensk kontext. Ytterligare medel lär behöva skjutas till för att med god kvalitet och likvärdighet över landet kunna genomföra de förslag som föreslås i promemorian. Det är av stor vikt att kommunerna får stöd i arbetet med implementering av nya kunskapsbaserade insatser. Sådant arbete kräver en ihållighet och långsiktighet utan en hög personalomsättning.

I förslaget tydliggörs vidare att andra huvudmän inte ska fräntas sitt brottsförebyggande ansvar. Förvaltningen delar bilden av att det är viktigt att flera aktörer samverkar med varandra i det brottsförebyggande arbetet. Inte sällan behövs arbete tillsammans med flera andra aktörer och några som lyfts fram som exempel är

¹ *Stockholms stads strategi 2023-2026 för att förhindra att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet*, dnr SOF 2023/205, socialförvaltningen 2023.

skola och förskola, polis och olika instanser inom hälso- och sjukvården. För att kunna erbjuda träffsäkra och likvärdiga insatser i rätt tid krävs samverkan och samarbete kring både insatser och kompetens. Ett problem idag är att hälso- och sjukvården i allmänhet och psykiatrin i synnerhet saknas i flera av socialtjänstens samverkansforum. Förvaltningen skulle därför önska att regionens ansvar att arbeta brottsförebyggande tydliggörs.

Vidare är socialtjänstlagen den enda lagstiftning där det finns ett tydligt yttersta ansvar att säkerställa att alla individer får det stöd de behöver, oavsett om det är annan huvudmans ansvar. Med denna nya uttalade målgrupp för socialtjänsten finns det risk för att gränsdragningsproblematik uppstår, vilket kan komma att föranleda såväl ökade arbetsuppgifter som ökade kostnader för kommunernas socialtjänst.

Den nya målgruppen kommer även innebära att socialtjänsten utifrån sitt arbetsmiljöansvar, behöver se över säkerhetsperspektivet på arbetsplatserna. Kriminalvården, frivården och Polisen har helt andra säkerhetsarrangemang kring sin verksamhet än vad socialtjänsten har. I promemorian har det inte framkommit att den här aspekten är utredd, vilket förvaltningen ser som problematiskt. Det kan finnas ytterligare juridiska aspekter som behöver ses över inför en sådan här förändring av uppdrag.

Sedan tidigare finns det föreslaget i utredningen *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112)* att socialtjänsten ska ansvara för att personer som är utsatta för hot ska ges skyddat boende vilket även inkluderar personer som är hotade utifrån kriminalitet. Utredningen anser inte att det kommer innebära stora kostnader för socialtjänsten men både kommuner och SKR (Sveriges kommuner och regioner) har framfört det motsatta.

I promemorian framgår att de ytterligare åtagandena för socialtjänsten som förslagen innebär kommer ha marginell påverkan på kommunernas ekonomi. Den kommunala finansieringsprincipen bedöms därför inte aktualiseras. Förvaltningen håller inte med om detta, utan ser att det kommer krävas stora resurser för att ta sig an de förändringar som föreslås. De medel som tillskjuts för omställningen till en ny socialtjänstlag kommer inte täcka de kostnader som de förändringar som föreslås i denna promemoria och ny lagstiftning innebär. Den kommunala finansieringsprincipen behöver aktualiseras då förändringarna kräver en medföljande ytterligare finansiering.

Sammanfattningsvis vill förvaltningen framföra att de förslag som rör det brottsförebyggande arbetet avseende barn och unga är ett tydliggörande av det ansvar som socialtjänsten redan har idag. De

förslag som rör vuxna personer med kriminalitet som huvudproblematik ger socialtjänsten ett nytt ansvar och uppdrag som förvaltningen anser inte är tillräckligt utrett för att införa på detta sätt.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på kommunstyrelsens remiss av promemorian *Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden* (S2023/03181).

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Promemoria om Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181).

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2024-01-12
Maria Karlsson, Verksamhetsutvecklare	2024-01-11